

Висновки. Незважаючи на всі ініціативи з боку франкомовних організацій, бельгійське законодавство суворо обмежує реалізацію більш ефективних альтернатив щодо існуючого стану викладання іноземних мов, таких як предметну навчання другою мовою або інші форми білінгвальної освіти, що є парадоксальним, адже країні офіційно був наданий мультилінгвальний статус. Мультилінгвізм функціонує у певних сферах життя, а суспільство потребує таких ініціатив. Така суворість діючого законодавства примусила інші зацікавлені сторони: ради з шкільної освіти, вчителів, батьків проявити власні ініціативи. Наприклад, переважна більшість франкомовних батьків у Брюсселі посилають своїх дітей до місцевих середніх нідерландсько-мовних шкіл для здобуття імерсійного досвіду у нідерландському мовному середовищі. Однак, ця практика виявиться ненадійною у довгостроковій перспективі; у деяких нідерландських школах кількість франкомовних учнів більша ніж нідерландських. Наслідки цієї ситуації для академічного і лінгвістичного досвіду ще невідомі. Інші місцеві фахівці висувають умову проведення додаткових уроків іноземної мови після регулярних шкільних занять, організацію позаурочних і позакласних заходів іноземною мовою, програми співробітництва і обміну зі школами інших мовних областей. Однак, ініціативи, що пов'язані з використанням іншої національної мови на короткі періоди під час шкільних занять або на перервах, можуть з нелегальними діями і можуть закінчитися офіційними санкціями.

Література

1. Погрібний А. Світовий мовний досвід та українські реалії. Київ, 2003, с. 14-16.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ. Ленвіт, 2003, с. 2-20.
3. Пелагеша Н. Мовна політика ЄС: мова рідна і дві іноземні. // Освіта України. 27.02.2010
4. Тадеєва М. І. Іншомовна освіта в контексті європейського та світового суспільного розвитку // Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології. Теоретичний та науково-методичний часопис. Київ, 2008, с. 376-382.
5. Тадеєва М. І. Проблема білінгвізму і плюрилінгвізму в мовній освіті європейських країн // Актуальні проблеми викладання іноземних мов у вищій школі. Збірник наукових праць Дон НУ, Донецьк, 2008, с. 242-249.
6. Wapedia - Wiki: Education in Belgium.
7. Foreign Language Education Programs in Europe. How Second Language Instruction is Structured Abroad. Andy Luttrell, Brussels, Belgium. Eurydice Network, 2008.
8. Language, Culture and Teaching: Critical Perspectives (Language, Culture and Teaching Series), 2009, 245 p.
9. Marielle Veraghen. Teaching Foreign Languages in Belgium. La Journal de Bab Lg 25.
10. A Report on Belgian Education with a Special Focus on Language Education and ICT. Saskia Debergh and Zoe Teuwen. University of Antwerp, BE 2006.

УДК 378 (1-87)

Ж.В. ТАЛАНОВА

ДОКТОРСЬКА ОСВІТА В КАНАДІ

Анотація. У статті на прикладі п'яти провідних університетів Канади проаналізовано організацію підготовки фахівців на найвищому освітньому рівні. Показано, що така підготовка здійснюється у вищій школі з наданням докторських ступенів двох типів (доктора філософії! професійного доктора), а також у межах формалізованої післядокторської освіти. Остання необхідна для зайняття посад самостійних дослідників і викладачів в університетах, інститутах та на виробництві.

Ключові слова: докторська програма, доктор філософії (PhD), професійний

доктор, післядокторська освіта, постдокторант, післядокторський дослідницький співробітник (стажер).

Анотация. В статье на примере пяти ведущих университетов Канады проанализирована организация подготовки кадров на наивысшем образовательном уровне. Показано, что такая подготовка осуществляется в высшей школе с присуждением докторских степеней двух типов (доктора философии и профессионального доктора), а также в пределах формализованного последдокторского образования. Последнее необходимо для занятия должностей самостоятельных исследователей и преподавателей в университетах, институтах и на производстве.

Ключевые слова: докторская программа, доктор философии (PhD), профессиональный доктор, последдокторское образование, постдокторант, последдокторский исследовательский сотрудник (стажёр).

Annotation. Organization of the highest qualification specialists' education is analyzed by the example of the five leading universities of Canada. It is presented that this kind of education realizes within higher school and provides to awarding doctoral degrees of two types (Doctor of Philosophy and Professional Doctor) as well as within formal postdoctoral education. The last one is necessary for work activities as faculties and independent researchers in academic area and beyond it.

Key words: doctoral program, Doctor of Philosophy, Professional Doctor, postdoctoral education, postdoctorate, postdoctoral fellow.

Постановка проблеми. Розвиток інтеграційних процесів у світі, зокрема Бонського процесу, посилення конкуренції держав як у сфері виробництва, так і в сфері освіти, пов'язані з цим процеси реформування національних систем вищої освіти викликають потребу в глибокому вивченні досвіду та тенденцій в галузі вищої освіти провідних країн світу. Особливий інтерес привертає підготовка фахівців найвищої кваліфікації, дослідників як суспільного потенціалу конкурентоспроможності держави та її інноваційного розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій засвідчує, що канадський досвід вищої школи в сфері дослідницької підготовки наразі був поза увагою вітчизняних вчених, тому *метою дослідження* є аналіз організації підготовки фахівців на найвищому освітньому рівні на прикладі провідних університетів Канади.

Виклад основного матеріалу. Канада приваблива тим, що стабільно має один з найкращих індексів людського розвитку (четверте місце серед 182 країн у 2007 р.). На душу населення тут виробляється 36 тис. доларів США (у еквіваленті паритету купівельної спроможності) [7], а серед країн Організації економічного співробітництва і розвитку разом із США (2,9 %) і Південною Кореєю (2,5 %) витрачається на вищу освіту найбільша частка ВВП - 2,75 %, а на дослідження та розробки - 1,9 % ВВП. Поміж докторантів країни висока частка міжнародних (21 %) та іноземних (39 %) осіб [6, 7].

Крім того, Канада - країна топ-університетів. За рейтингами Тайме і Шанхайським Канада входить: за списком 100 кращих університетів до п'ятірки високо-рейтингових за наявністю університетів світового класу країн (за першим рейтингом — разом із США, Сполученим Королівством, Австралією та Японією, за другим - із США, Сполученим Королівством, Японією, Німеччиною); за списком 200 кращих університетів - відповідно до трійки (після США, Сполученого Королівства) та до сімки провідних країн з найліпшими університетами [2, 13].

Ще одна національна особливість полягає в мультикультурності канадського суспільства, а також у тому, що провінції і території Канади мають високий рівень самостійності, наприклад, у країні відсутнє федеральне міністерство освіти, що зумовлює специфіку канадських адміністративно-територіальних утворень. Найвиразнішими представниками багатокультурної Канади виступають насамперед англomовна провінція Онтаріо (найбільша за населенням) та франкомовна провінція Квебек.

Приклади провідних університетів дають можливість зрозуміти організацію підготовки фахівців на найвищому освітньому рівні [1, 8] у країні.

Університет Торонто (заснований у 1827 р., Онтаріо) є одним з високо-рейтингових університетів світу й найбільшим університетом Канади [19]. За Шанхайським рейтингом він займає 27 позицію (найкращу поміж канадських закладів), за рейтингом Тайме, посідаючи 29 місце, поступається в Канаді лише Університету МакГілл (18 місце) [2, 13]. Налічує понад 57 тис. вітчизняних та 7 тис. (близько 10 %) міжнародних студентів, більш як 20 тис. викладачів й іншого персоналу. Бібліотека, у якій 18 млн різноманітних видань, входить до п'ятірки найбільших бібліотек Північної Америки. Річні видатки на утримання закладу становлять 2 млрд доларів США (17 % на дослідження). Університетом підготовлено майже півмільйона фахівців [19].

Університет реалізує понад 840 доступневих, 520 ступеневих та 42 професійні програми. Академічними підрозділами, що виконують освітні програми, є факультети (13), школи (6), департаменти (91), центри (43), інститути (24), коледжі (7). На докторському освітньому рівні закладом присуджуються ступені доктора філософії (PhD), професійних докторів [1] (DMA, EdD, SJD), комбіновані докторсько-магістерські (JD/MA, JD/MBA, JD/MI, JD/MSW), а також докторський професійно-філософський (JD/PhD) ступені. Відповідні програми надаються в центрах, департаментах, факультетах, інститутах. Спільний магістерсько-докторський перелік налічує 111 галузей навчання (*англ.* fields of study), з них за 79 (71 %) галузями здійснюється докторська підготовка, 16 (20 %) з яких передбачає присудження ступеня професійного доктора. За більш вузьким тематичним спрямуванням магістерсько-докторська освіта має 337 спеціалізацій [17, 19].

Докторські освітні програми відрізняються (нерідко суттєво) за своєю специфікою. Наприклад, ступеневим департаментом філософії пропонується дві докторські програми (PhD): чотирьох- і п'ятирічна. Чотирьохрічна програма розрахована на докторантів, які мають ґрунтовну ступеневу основу з філософії, принаймні на рівні магістра. Більш звичайна п'ятирічна програма передбачає прямий вступ з бакалаврського або еквівалентного освітнього циклу і має додатковий рік для вивчення курсів [17].

Ще одним прикладом може слугувати присудження відмінних ступенів доктора філософії (PhD) та доктора з освіти (EdD) за програмами, що надаються кафедрою (департаментом) соціології та справедливості (об'єктивності) в освіті. Програма із здобуття ступеня EdD передбачає поглиблену підготовку тих, хто вже залучений до відповідної освітньої кар'єри, з акцентом на розвитку компетентностей із застосування теоретичних знань та результатів досліджень для розв'язання практичних освітніх проблем. Ступінь EdD відображає професійне вдосконалення на високому рівні в конкретній галузі освіти. Середній термін на-

вчання за програмою становить приблизно п'ять років. Ця програма відрізняється від програми PhD, у якій докторанти орієнтуються на прикладний і теоретичний вимір професійної освітньої практики. Здобуття ступеня EdD може здійснюватися за денною та заочною формами із специфічними вимогами. У другому випадку необхідно частково виконувати програму за денною формою аж до її завершення, включаючи підготовку дисертації [17].

Університет пропонує програми формалізованої постдокторської підготовки [1] шляхом запровадження посад післядокторських дослідницьких співробітників та відповідних стипендій (*англ.* postdoctoral fellowships), які становлять важливий етап у переході від ступеневого студента до самостійного вченого. Післядокторські дослідницькі співробітники або стипендіати-дослідники (*англ.* postdoctoral fellows) по суті є стажерами (*англ.* trainees), які укладають контракт з університетом і визначеним керівником з числа викладачів, проте не є штатними працівниками. З огляду на перехідну природу їх статусу вони обмежені у часі, протягом якого можуть застосувати існуючі компетентності, набуті нові, дослідити інші можливості [18].

Постдокторські стипендіати-дослідники повинні задовольняти наступним критеріям:

- мати ступінь доктора філософії (PhD) або еквівалентний (зазвичай отриманий в межах 5 років);
- їх залучення є тимчасовим (як правило, не більше трьох років);
- здійснення ними дослідницької або іншої академічної діяльності на постійній (стаціонарній) основі;
- зарахування має на меті підготовку до академічної та/або дослідницької кар'єри;
- діяльність провадиться за стандартами, встановленими керівником з числа викладачів;
- не допускається одночасна реєстрація за іншими стажерськими програмами [18].

Загалом до постдокторських дослідницьких співробітників застосовуються відповідні політика і процедури, як і до ступеневих студентів. Зазначена підготовка може здійснюватися на базі кафедр (департаментів) університету. Університетська постдокторська програма підготовки (*англ.* postdoctoral training program) забезпечує стипендіатів-дослідників необхідними дослідницькими, викладацькими та міждисциплінарними (загальними), зокрема мовними, компетентностями [18].

Серед провідних університетів Онтаріо - **Університет Квінс**, який заснований у 1841 р. і нині за університетським рейтингом Тайме посідає 118 сходинку в світі [13]. У закладі навчається майже 22 тис., у тому числі 1,3 тис. (6 %) міжнародних студентів, викладацький й інший персонал складає 7 тис. осіб. Серед академічних підрозділів - п'ять факультетів і п'ять шкіл, зокрема школа ступеневого навчання. Бібліотека нараховує понад 2,2 млн видань, з них 400 тис. доступні в електронному форматі. Річні видатки закладу становлять близько 680 млн доларів США (22 % - на дослідження). На ступеневому (магістерсько-докторському) рівні надається 58 програм, з них 45 (78 %) завершуються присудженням докторського ступеня (PhD й інших), з яких п'ять (9 %) - професійного доктора (JD, MD тощо) [11].

Постдокторські дослідницькі співробітники є дійсними членами університетського колективу і роблять важливий внесок у підвищення дослідницького потенціалу закладу. Як дослідники-стажери, вони зазвичай зосереджені на дослідницькій

діяльності в обраній галузі та обмежені (аж до звільнення) щодо викладання. На посади післядокторських дослідницьких співробітників приймають на обмежений період, типово на два або три роки. В усіх дисциплінах однією із цілей підготовки є посилення рейтингу за публікаціями та покращення професійної біографії (CV), що підвищує репутацію та збільшує шанси зайняти стабільну посаду викладача або дослідника [12].

Постдокторські дослідницькі посади розглядаються як такі, що забезпечують перехід від статусу докторського випускника до працівника на постійній основі в академічному і дослідницькому середовищі. На ці посади призначаються особи з докторськими ступенями, як правило, у межах п'яти років після присудження ступеня. Дослідники, які отримали докторський ступінь більш як п'ять років тому, вважаються контрактними працівниками, а не стипендіатами-дослідниками (стажерами), хоча і в межах п'яти років претендент на дослідницьку посаду може обійняти її за контрактом. Окремий викладач або група викладачів університету мають право листом запросити постдокторського дослідницького співробітника приєднатися до них в якості колеги-дослідника або можуть знайти такого стипендіата-дослідника за оголошенням у місцевій, національній чи міжнародній пресі. Багато постдокторських дослідницьких співробітників, які розглядаються як інтелектуальний ресурс університету, виявляють бажання отримати викладацьку посаду в закладі, для чого їм потрібен викладацький досвід. У такому разі вони залучаються до читання лекцій, тьюторства, керівництва доступневими проектами та асистування керівнику ступеневих студентів і таке інше. Повноваження щодо вирішення питань їх участі (з додатковою оплатою їх праці) у викладацькій діяльності надані відповідному керівнику департаменту або декану. Також їм дозволяється в установленому порядку вивчати окремі курси з метою вдосконалення та накопичення кредитів [12].

У відносно новому столичному **Карлтонському університеті** (заснований у 1942 р., м. Оттава) за понад 50 курсами навчається 25 тис. студентів, з них 3,5 тис. (14 %) за магістерсько-докторськими програмами, працює понад 2 тис. викладачів й іншого персоналу. Заклад підготував понад 100 тис. фахівців. Річні видатки університету становлять близько 360 млн доларів США (понад 20 % - на дослідження). Навчання здійснюється на п'яти факультетах і в школі бізнесу, у багатьох інших професійних школах та інститутах. Підготовку на найвищому рівні освіти забезпечує факультет ступеневих і післядокторських справ, ступені доктора філософії (PhD) надаються за 37 програмами [3, 4].

Важливими та дієвими членами дослідницької спільноти університету є його післядокторські стипендіати-дослідники (*англ.* postdoctoral fellows), які приймаються на посади післядокторських дослідницьких співробітників (*англ.* postdoctoral fellowships). Маючи завершену формальну докторську підготовку, вони спроможні зробити вагомий внесок в обрану дослідницьку галузь перед тим, як стати самостійними дослідниками або членами викладацького складу. В умовах обмеженої або відсутньої викладацької відповідальності, такі співробітники отримують унікальну можливість присвятити себе амбітним дослідницьким проектам. Як члени дослідницьких груп, вони можуть розвивати партнерство з факультетськими дослідниками і брати участь у керівництві ступеневими студентами. Посади постдокторських дослідницьких співробітників встановлюються через зовнішні

фінансові агенції та/або університетом. Як правило, перше післядокторське дослідницьке призначення відбувається в межах п'яти років після завершення докторської програми на лімітований період, який може коливатися від одного до п'яти років. При цьому укладається угода та визначається керівник. Добір стипендіатів-дослідників здійснюється шляхом персональних контактів або через оголошення, у певних випадках проводиться селекція претендентів. Загальне керівництво післядокторськими дослідницькими стипендіатами забезпечується факультетом ступеневих і післядокторських справ [4, 5].

Другим за величиною канадським університетом є **Університет Монреаля** (заснований у 1878 р., Квебек). За рейтингами Тайме і Шанхайським заклад належить до групи 150 кращих університетів світу [2, 13] й у франкомовному світі один з провідних вищих навчальних закладів. У контексті глобалізації університет виступає з'єднуючою ланкою між Північною Америкою та Європою. В університеті навчається понад 57 тис. студентів з усього світу (з них 5 тис. іноземних), 11 тис. працівників, щорічно на всіх університетських рівнях присуджується майже 11 тис. дипломів (64 % - на першому циклі, 32 % - на другому і 4 % - на третьому циклах вищої освіти). На 13 факультетах та у 80 департаментах і школах заклад пропонує програми (близько 250 доступневих та 350 ступеневих і післяступеневих) майже в усіх академічних галузях. Університет - у числі основних канадських дослідницьких центрів, має один з найбільших в Канаді контингент ступеневих (магістерських і докторських) студентів (14,6 тис.). В університетській бібліотеці - понад 4,5 млн видань, з них 45 тис. періодичних. Загальні видатки на утримання закладу становлять 1,1 млрд доларів США [14].

На третьому (докторському) циклі вищої освіти в університеті навчається 6,9 % студентів, надається ступінь доктора філософії (PhD) та професійного доктора (DMus, DPsy, DTh, LLD тощо). На докторському рівні освітні програми (61) пропонуються в 10 укрупнених галузях освіти (управління, прикладні науки, мистецтво, освіта, медичні науки, гуманітарні науки, право, література, міждисциплінарні програми, природничо-математичні науки). Для вступу на докторську програму потрібно мати магістерський або еквівалентний ступінь, достатнє володіння як французькою, так і англійською мовою. Навчання на докторському рівні зазвичай потребує від трьох до п'яти років, проте не менше двох років. Після опанування навчальних курсів, докторант має підготувати дисертацію - письмову презентацію результатів дослідницького проекту як частини докторської програми. Для докторської підготовки часто використовують спільні (Квебек-Франція) академічні програми, що передбачають двох (з канадської та французької сторін) співкерівників докторантів. У такому разі видається два дипломи - кожним партнерським університетом. Ступінь доктора філософії (PhD) може вести до післядокторської підготовки (*англ postdoctoral studies*) або на ринок праці [15].

Університет надає можливість пройти відповідну дослідницьку підготовку на післяступеневому рівні на посадах дослідницьких співробітників на стипендіальній основі (*англ. postgraduate fellowships*). Це надає можливість таким стипендіатам-дослідникам розвинути дослідницьку майстерність поза докторським рівнем та після завершення претендувати на посади самостійних дослідників або професорів в університетах, інститутах або на виробництві. Наприклад, на постдок-

торському рівні надається диплом з післядокторської підготовки (DEPD) з клінічної біохімії [16].

У Квебеку є ще один топ-університет - вищезгаданий **Університет МакГілл**, який за рейтингом Тайме (18 місце) є першим у Канаді, а за Шанхайським рейтингом займає 65 позицію (після Університету Торонто та Університету Британської Колумбії - 36 місце) [2, 13]. Заклад, який засновано в 1821 р., має 11 факультетів і 10 шкіл, а також центр з продовженого навчання та офіс із ступеневої і післяступеневої підготовки. Університет надає близько 300 освітніх програм, у ньому навчається понад 35 тис. осіб, з них майже 7 тис. (19 %) міжнародних (9 % від тих, які навчаються в Канаді), 8 тис. (23 %) ступеневих студентів, 610 (1,7 %) післядокторських дослідницьких співробітників (стажерів). На ступеневому (магістерському) і післяступеневому (докторському) освітньому рівні пропонується понад 250 програм. Як і в інших канадських університетах, за результатами докторської освіти присуджуються ступені доктора філософії (PhD) та професійного доктора (DCL, DMus). Бібліотечні фонди нараховують понад 6 млн видань, у тому числі друкованих 2,5 млн книг та 9 тис. журналів, у електронному форматі 2 млн книг та 58 тис. журналів. Річні видатки на утримання закладу становлять 0,9 млрд доларів США (29 % на дослідження) [10].

Університет МакГілл пропонує широкі можливості для формалізованої післядокторської освіти (*англ.* postdoctoral education) за рахунок стипендій. Прийняті на такі програми особи - постдокторанти (*англ.* postdocs) набувають студентського статусу (*англ.* student status) денної форми навчання та певної стажерської категорії (*англ.* trainee category) і не вважаються працівниками або викладачами. Усі постдокторські стипендіати-учені (*англ.* postdoctoral scholars) на вимогу провінційного міністерства освіти, дозвілля та спорту обліковуються не кадровими підрозділами, а в університетській системі реєстрації студентів. Постдокторські дослідницькі стипендіати мають задовольняти відповідним міністерським і університетським приписам та політиці регулювання післядокторської підготовки. Загальні вимоги на відповідність постдокторському статусу такі:

- у претендента має бути присуджений в межах п'яти років ступінь доктора філософії або еквівалентний, зокрема медичний професійний ступінь (MDCM, DDS, DMD, DDS);

- кандидат повинен отримати тимчасове дослідницьке призначення (зазвичай на шість місяців) в академічному підрозділі в межах зазначеного п'ятирічного періоду;

- постдокторант готується до академічної та/або дослідницької кар'єри;
- підготовка здійснюється під керівництвом штатного університетського професора;
- на час постдокторського призначення потрібна фінансова підтримка (інша ніж власні кошти) в обсязі мінімальної стипендії, визначеної університетом згідно з рекомендаціями федеральних та провінційних агенцій з надання дослідницьких грантів [9].

Для академічних підрозділів, які приймають постдокторантів, розроблено загальні інструкції. Зокрема, кожний такий підрозділ повинен мати чітко задекларовану політику і визначені процедури забезпечення післядокторської освіти та інформувати про це її учасників, точно визначати їх потреби та засоби задоволення ідентифікованих потреб. Від керівників постдокторантів вимагається зо-

середження переважно на дослідницькій діяльності з мінімумом викладання й іншої відповідальності. При постдокторському призначенні укладається угода, у якій уточнюється його мета (наприклад, дослідницька підготовка і поглиблення знань), тривалість, форма розрахунків, лабораторія та/або робоче місце, кошти на відрядження, оплату навчання та дослідницького керівництва тощо. Постдокторанти, які залучаються до викладання, мають отримувати за це стандартну заробітну платню понад стипендію. Обсяг досліджень, викладання й інших завдань повинен узгоджуватися з нормативними документами стосовно постдокторантів, конкретизованими Канадською дослідницькою радою з їх дисципліни. Це стосується всіх з них, включаючи й тих, хто фінансується не канадськими дослідницькими радами. Постдокторанти мають усі права стаціонарних студентів ступеневих програм щодо користування університетськими бібліотеками. Громадяни і постійні мешканці Канади можуть обрати курси для отримання кредитів. Постдокторанти також є членами післяступеневої студентської спілки [9].

Якщо заявник повністю не задовольняє міністерським вимогам щодо постдокторського дослідницького співробітника, (*англ.* postdoctoral fellow), він за певних умов може претендувати на університетський статус постдокторського дослідницького стажера (*англ.* postdoctoral research trainee). У цьому разі від такого стажера вимагається лише виконання досліджень (він може не проходити курси або клінічну практику). Існує чотири категорії післядокторських дослідницьких стажерів. Поміж загальних вимог до них такі:

- максимальна тривалість підготовки три роки;
- стаціонарні засади підготовки;
- наявність керівника досліджень з числа професорів університету;
- адекватне володіння англійською мовою;
- дотримання дослідницької етики і безпеки [9].

Висновки. Отже, підготовка фахівців на найвищому освітньому рівні в Канаді здійснюється у вищій школі з наданням докторських ступенів двох типів - доктора філософії і професійного доктора, а також у межах формалізованої післядокторської освіти для зайняття посад самостійних дослідників і викладачів в університетах, інститутах та на виробництві. Така підготовка має ґрунтовну дослідницьку основу і необхідне фінансування. Типово постдокторська дослідницька підготовка розглядається як така, що забезпечує перехід від статусу дослідника-початківця до самостійного дослідника в академічному середовищі та поза ним і триває від двох до п'яти років.

Список використаної літератури:

1. Таланова Ж. Болонська інтеграція докторської підготовки: редукція чи розвиток для України? // Ж В. Таланова // Вища школа. - 2010. - № 7-8. - С. 96-107.
2. Academic Ranking of World Universities. - Режим доступу: <http://mvw.arwu.org/>.
3. Carleton University. - Режим доступу: <http://www2.carleton.ca/>.
4. Carleton University. Faculty of Graduate and Postdoctoral Affairs. - Режим доступу: <http://www2.carleton.ca/fgpa/>.
5. Carleton University. Postdoctoral Fellows. - Режим доступу: <http://www2.carleton.ca/fgpa/post-doctoral-fellows/>.
6. Education at a Glance: OECD Indicators - 2009 Edition. - Paris: OECD Publications, 2009. - Режим доступу: <http://www.oecd.org/document>.

7. Human Development Report, 2009. - New York, USA, 2009. - Режим доступу: <http://hdr.undp.org>.
8. ISCED 1997 / UNESCO. - Режим доступу: www.uis.unesco.org.
9. McGill University. For postdoctoral scholars. - Режим доступу: <http://www.rpcqill.ca/gps/postdocs/>.
10. McGill University - Режим доступу: <http://www.mcgill.ca/>
11. Queen's University. - Режим доступу: <http://www.queensu.ca/>.
12. Queen's University. Post Doctoral Fellows. - Режим доступу: <http://www.hr.queensu.ca/policies/emp-postdoc.php>.
13. Times Higher Education. - Режим доступу: <http://www.timeshighereducation.co.uk/>.
14. Universite de Montreal. - Режим доступу: <http://www.umontreal.ca/english/index.html>.
15. Universite de Montreal. Le doctoral - Режим доступу: <http://www.futursetudiants.umontreal.ca/fr/2e-et-3e-cycles/le-doctorat.html>.
16. Universite de Montreal. Postgraduate Fellowships. - Режим доступу: <http://www.futursetudiants.umontreal.ca/2008/prospective/graduate-stud/postgraduate.html>.
17. University of Toronto. Graduate School - Режим доступу: <http://www.gradschool.utoronto.ca/home.htm>.
18. University of Toronto. Postdoctoral Fellows. - Режим доступу: <http://www.sqs.utoronto.ca/informationfor/postdoctoral.htm>.
19. University of Toronto. - Режим доступу: <http://www.utoronto.ca/>.

УДК 378.1(439):379.85

О.О. ФЕДОРЕНКО

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА РЕФОРМУВАННЯ ТУРИСТСЬКОЇ ОСВІТИ В УГОРСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Анотація. В статті розглядаються розвиток та реформування туристської освіти в Угорській Республіці. Аналізуються основні етапи, принципи, методи і завдання підготовки студентів туристичних спеціальностей у закладах вищої освіти.

Ключові слова: туристська освіта, сфера гостинності, реформування освіти, туризм і готельне господарство.

Аннотация. В статье рассматриваются развитие и реформирование туристического образования в Венгерской Республике. Анализируются основные этапы, принципы, методы и задания подготовки студентов туристических специальностей в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: туристическое образование, сфера гостеприимства, реформирование образования, туризм и отельное хозяйство.

Annotation. The article deals with the development and reforms of tourism education in Hungary. The main stages, principles, methods and tasks of tourism students' training at the higher educational establishments are analysed.

Key words: tourism education, hospitality industry, reform process in education, tourism and catering.

Актуальність. За роки існування незалежної держави Україна зазнала значних змін як в соціально-економічній, так і в духовно-культурній сферах. В умовах розвитку ринкових відносин та міжнародного співробітництва туризм стає важливою складовою економіки країни. А в поєднанні з кризою традиційних економічних галузей, туризм може стати єдиною альтернативою для розвитку багатьох регіонів. Його пріоритетними завданнями є не лише обмін культурними та духовними багатствами країн, а й зближення народів, що спричинено процесами гло-